

УДК 338.24.021.8(477) + 343.37

Опубліковано 14 червня 2021 року

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

ГАБРЕЛЯН Андрій Юрійович

кандидат юридичних наук, старший партнер

Адвокатське бюро «Олега Пилипченка»

УКРАЇНА

Анотація: Стаття присвячена визначенню й аналізу напрямів підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності. Встановлено, що недоліки, які супроводжують діяльність вітчизняних правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності, зумовлюють наступні основні напрями підвищення її ефективності: створення єдиної державної політики, спрямованої на боротьбу з економічною злочинністю; розробка дієвої системи заходів протидії тіньовій економіці; посилення взаємодії між правоохоронними органами; вдосконалення правової бази; вдосконалення ресурсного забезпечення правоохоронних органів; боротьба з корупцією в правоохоронних органах. В результаті реалізації на практиці запропонованих заходів передбачається стабілізація, а в подальшому – й суттєве зменшення рівня економічної злочинності, зниження загального рівня криміналізації економіки, оздоровлення суспільної обстановки в країні.

ВСТУП.

Правоохоронні інститути з протидії економічній злочинності представлені системою державних правоохоронних органів, покликаних відстоювати інтереси держави та громадян в економічній сфері.

У період системної трансформації українського суспільства, перетворення державних та громадських інститутів однією з основних вимог, яка пред'являється до правоохоронних органів та здійснюваної ними діяльності, є їх відповідність рівню й масштабності виникаючих загроз та викликів в економічній сфері. При цьому, як свідчать дані статистики, ефективність діяльності правоохоронних органів перебуває на низькому рівні. З урахуванням об'єктивних та суб'єктивних обставин, які впливають на правоохоронні органи, слід зазначити, що на сьогоднішній день дані органи не мають реальної можливості знизити

рівень економічної злочинності, а тим більше її ліквідувати. Наявна ситуація актуалізує проведення досліджень, спрямованих на пошук шляхів підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності.

Проблематика діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності є надзвичайно важливою, і у світлі сучасних тенденцій розвитку суспільства потребує принципового осмислення та адекватного вирішення. На актуальність проблеми економічної безпеки вказують численні теоретичні дослідження й узагальнення як вітчизняних (З. Варналій, В. Геєць, О. Гойчук, Б. Губський, Б. Данилишин, Я. Жаліло, С. Івасенко, О. Кириченко, Т. Ковальчук, М. Корецький, Ю. Пахомов, О. Пилипченко, П. Саблук, О. Скидан, Т. Тищук, В. Шлемко, Л. Яремко та ін.), так і зарубіжних учених (А. Алтухов, К. Баррет, І. Богданов, С. Глазьев, А. Городецький, М. Купрещенко, О. Манаєнков, О. Нагорнова та ін.).

Метою статті є визначення й аналіз напрямів підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності.

ОСНОВНА ЧАСТИНА.

Недоліки, які супроводжують діяльність вітчизняних правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності, зумовлюють, на нашу думку, наступні напрями підвищення її ефективності:

1. Створення єдиної державної політики, спрямованої на боротьбу з економічною злочинністю.

За існуючого на сьогоднішній день в Україні підходу до боротьби з економічною злочинністю нас, швидше за все, чекає поширення організованої економічної злочинності, зміцнення її спроб інтегруватися до вищих ешелонів влади, збільшення й ускладнення корупційних відносин всередині країни, віктимологізація суспільства, подальше об'єднання загальнокримінальної злочинності з економічною і переміщення центру ваги першої до сфери економіки та ін.

Боротьба з економічною злочинністю виходить далеко за рамки правоохоронних заходів. Вона вимагає кардинальної зміни підходів до економічної безпеки всього суспільства і єдиної державної політики, спрямованої на боротьбу з економічною злочинністю, у створенні якої

повинні взяти участь економісти, юристи, кримінологи, культурологи та інші фахівці.

Зараз чомусь прийнято вважати, що однією з першочергових проблем протидії економічній злочинності є відсутність єдиного органу правопорядку, якому належали б відповідні повноваження, а не відсутність єдиної державної політики, спрямованої на боротьбу з економічною злочинністю, в якій були б визначені єдині підходи стосовно економічних злочинів. Не можна не погодитись із тезою О.О. Пилипченка, що згідно існуючої практики, в нашій країні відповідальність за окремі економічні злочини то посилюється, то послаблюється. При цьому частина економічних злочинів переводиться в розряд проступків, і робиться це не у зв'язку з економічним обґрунтуванням, а на догоду політичній кон'юнктурі та на вимогу західних партнерів [1, с. 173].

В державі на офіційному рівні обговорюються й обґрунтовуються заходи, спрямовані на офіційну легалізацію коштів, отриманих злочинним шляхом. Так, за оцінками деяких експертів, оголошення «податкової амністії» дозволить вивести «з тіні» величезні капітали, які ховаються бізнесменами у зв'язку з побоюванням кримінального переслідування. В реальності ж даний захід не призведе до очікуваного результату з однієї причини: тіньові ділки ніколи не обмежуються лише несплатою податків. Як правило, капітали вони отримують і від інших видів злочинної економічної діяльності: незаконного підприємництва, здійснення незаконних міжнародних угод та ін. [2, с. 307-308]. У свою чергу, даний шлях в руслі декриміналізації економічних злочинів буде лише сприяти зростанню рівня економічної злочинності і завдасть відчутної шкоди економіці країни. Наприклад, згадаємо Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 р. № 4025-VI [3], який здійснив декриміналізацію «товарної» контрабанди та низки інших економічних злочинів. Разом з тим, після всіх років існування українського суспільства в часи декриміналізованої «товарної» контрабанди сучасні реалії показують, що нелегальне переміщення продукції і товарів через державний кордон України має вкрай негативний економічний аспект, що проявляється, зокрема, в недоотриманні у повному обсязі надходжень до Державного бюджету, стимулюванні недобросовісної конкуренції, що,

у свою чергу, негативно впливає на розвиток національної економіки та створює загрозу економічній та соціальній безпеці України. Навіть введені штрафи за «товарну» контрабанду не покривають усіх збитків, яких зазнає держава.

На сьогодні прослідковується тенденція до зростання кількості правопорушень, пов'язаних із «товарною» контрабандою, у зв'язку з чим зазначена сфера суспільних відносин потребує додаткового врегулювання, а саме – встановлення кримінальної відповідальності.

На нашу думку, щоб уникнути внесення до законодавства країни змін, які суперечать одна одній, необхідно науково обґрунтовувати й економічно прораховувати градацію різних видів тіньової діяльності, враховувати їх вплив на суспільство (з огляду на те, що деякі сторони тіньової діяльності є корисними для суспільства, їх не можна «скидати з рахунків») в складних економічних, політичних та соціальних умовах (у яких перебуває Україна); враховувати збиток, який вони заподіюють суспільству й економічній безпеці країни та ін. Лише на такому фундаменті повинна будуватися єдина державна політика, спрямована на боротьбу з економічною злочинністю.

Слід підкреслити, що єдина державна політика, спрямована на боротьбу з економічною злочинністю, повинна враховувати й споріднені з нею злочинні прояви, включені до тіньового бізнесу (проституція, наркоторгівля, работоргівля, торгівля зброєю та ін.), як вже не раз відзначалось в наукових джерелах [4-8]. Єдина державна політика по боротьбі з економічною злочинністю є не тільки елементом економічної політики держави, а й частиною стратегії забезпечення економічної безпеки країни. В цьому повинен полягати її комплексний, економіко-правовий характер. Правоохоронні органи повинні формуватися, ґрунтуючись на єдиній державній політиці, наділятися спеціальною компетенцією залежно від видів тіньової економічної діяльності, з якою вони покликані боротися.

2. Розробка дієвої системи заходів протидії тіньовій економіці.

Ця система повинна охоплювати методи і державні органи з моніторингу економічних процесів (у тому числі тіньових), які реалізують дані методи, систему інформування правоохоронних органів про підозрілі фінансові потоки та економічні операції, систему аналізу сумнівних фінансових потоків та економічних операцій, систему інформаційно-аналітичного пошуку ознак економічних злочинів,

систему документування ознак економічних злочинів з метою невідворотного притягнення винних до відповідальності [9, с. 133]. На сьогодні в Україні існує й функціонує *Державна служба фінансового моніторингу* яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. *Основними завданнями Державної служби фінансового моніторингу є:* реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення; забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; проведення національної оцінки ризиків; налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [10].

Незважаючи на кардинальні завдання та широкі повноваження, діяльність Держфінмоніторингу не охоплює повною мірою усіх процесів, які відбуваються в тіньовій економіці. Крім того, сама служба не є правоохоронним органом, вона лише взаємодіє з ними. При цьому нормативно-правова основа механізму, який регулює взаємодію, потребує доопрацювання, як і сам Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. № 361-IX [11]. Однією з основних проблем даного Закону є те, що не всі операції, пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, підпадають під його дію. Усе це призводить до того, що суб'єкти, задіяні в тіньовій економіці, можуть уникнути свого розкриття без особливих зусиль. У зв'язку з цим ми пропонуємо: по-перше, активізувати роботу щодо вдосконалення єдиної системи моніторингу та боротьби з тіньовою економікою в межах України; по-друге, розвивати співпрацю в даному напрямку з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Система протидії тіньовій економіці у своїй цілісності повинна комплексно охоплювати цілі, завдання, функції, ресурсне забезпечення даної системи, форми, засоби та методи її впливу на тіньові процеси в економіці країни, включати в себе взаємозв'язок та особливості вирішення внутрішніх конфліктів між елементами системи протидії тіньовій економіці. Система в її цілісному вигляді є глобальним проектом, який безпосередньо пов'язаний із вдосконаленням правоохоронних органів України в їх організаційно-правовому аспекті [1, с. 173-174]. Ми згодні з М.П. Купрещенко [2], що діяльність правоохоронних органів по боротьбі з кримінальною економікою повинна будуватися з використанням галузевого й територіального принципів. Галузевий принцип передбачає створення в структурі правоохоронних органів підрозділів, що спеціалізуються на виявленні та розслідуванні правопорушень у різних галузях економіки. Це обумовлено галузевою економічною специфікою тіньових процесів, необхідністю наявності спеціальних знань з організації та діяльності підприємств відповідної галузі, а також можливістю узагальнення досвіду боротьби з правопорушеннями в конкретній галузі. Застосування територіального принципу означає можливість врахування місцевих та регіональних умов господарювання, передбачає вивчення територіальної структури

тіньової економіки та дозволяє сконцентрувати увагу правоохоронних органів на найбільш небезпечних видах тіньової економічної діяльності в тій чи іншій місцевості.

В Україні обидва дані принципи вже використовуються при організації роботи правоохоронних органів у напрямку боротьби з тіньовою економікою, але їх основним недоліком є непослідовність застосування, а також складнощі, викликані системою підпорядкування деяких правоохоронних органів. Відзначимо, що на якість «інструменту» боротьби з тіньовою економікою негативно впливає постійне реформування правоохоронних органів, зростання на цьому тлі боротьби відомств за «важелі управління» і т.п. Близько п'яти років тривало реформування податкової міліції – структури, яка в боротьбі з тіньовою економікою займала одне з ключових місць. Наприкінці 2016 року при внесенні змін до Податкового кодексу України, Верховною Радою України податкова міліція була «випадково» ліквідована. Згодом це назвали формальною помилкою, а сама податкова міліція продовжила функціонувати. При цьому, до останнього часу, не було єдиної точки зору, у що ж буде трансформована податкова міліція і якими повноваженнями буде наділена. Служба фінансових розслідувань, Національне бюро фінансової безпеки, Бюро фінансових розслідувань та Бюро економічної безпеки – все це назви державного органу, який повинен був прийти на зміну податковій міліції. На початку 2021 року пріоритет був наданий Бюро економічної безпеки.

28 січня 2021 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» № 1150-ІХ [12], який президент України В. Зеленський підписав 22 березня 2021 року. Згідно з планом пріоритетних дій уряду, Бюро економічної безпеки України має розпочати роботу у вересні 2021 року. Норми Закону свідчать, що БЕБ отримало широкі можливості для боротьби з економічними злочинами, які в нашій країні становлять серцевину «бюджету» тіньової економіки. Новостворений орган об'єднає повноваження податкової міліції, Національної поліції, Служби безпеки України, спрямовані на боротьбу зі злочинністю економічного спрямування. Вважається, що на зміну силовому підходу прийдуть комплексний та аналітичний підходи з використанням сучасних методик розслідування. Така позиція є вивіреною, вона дозволить підвищити адресність контрольних заходів з метою уникнення зайвого тиску на бізнес та зниження витрат на функціонування новоствореного органу.

Ми вважаємо, що підвищити ефективність боротьби з економічною злочинністю можна також за допомогою вдосконалення аналітичної роботи. Вона повинна будуватися на основі застосування сучасних інформаційних технологій, подолання відомчої розрізненості даних, широкого впровадження систем підтримки прийняття рішень.

3. Посилення взаємодії між правоохоронними органами.

На нашу думку, всі правоохоронні (і не тільки) органи повинні перебувати один з одним у відносинах координації та взаємодії. На жаль, вибудувати субординаційні відносини між різними органами даної системи поки що неможливо, оскільки вони належать до різних відомств, які «на практиці» змагаються одне з одним по причині наділення схожими повноваженнями.

Розвиток взаємодії та координації між правоохоронними органами безпосередньо пов'язаний з наявністю в даній системі координаційного центру – органу, центральним завданням якого має бути формування основних напрямків взаємодії між іншими правоохоронними органами, вирішення конфліктів між ними, забезпечення комплексного досягнення єдиних цілей протидії злочинній економічній діяльності. На сьогодні таким органом ми бачимо прокуратуру України. Згідно ч. 2. ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII Генеральний прокурор, керівники відповідних прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Основною формою координації є проведення координаційних нарад з керівниками правоохоронних органів, на яких заслуховується інформація щодо їхньої діяльності у сфері протидії злочинності. Рішення координаційної наради є обов'язковим до виконання всіма зазначеними в ньому правоохоронними органами. Порядок та інші форми координації затверджуються наказом Генерального прокурора [13]. Отже, законодавство України вже поклало на органи прокуратури завдання з координації та взаємодії правоохоронних органів, залишилося тільки їх розширити, поглибити та конкретизувати. В цьому напрямку необхідно:

- створити постійно діючу Координаційну раду по боротьбі зі злочинною економічною діяльністю на базі органів прокуратури України;

- регулярно проводити спільні наради керівників усіх правоохоронних органів по боротьбі зі злочинною економічною

діяльністю;

– оптимізувати процес інформаційного обміну між правоохоронними органами.

Виходячи з наявної ситуації навколо боротьби зі злочинною економічною діяльністю ми вважаємо за доцільне використання закордонного досвіду попередження економічних злочинів. З огляду на сучасні тенденції глобалізму, попередження злочинності, а також причин та умов, які її породжують, стає інтернаціональною проблемою. Узагальнення досвіду співпраці та взаємодії правоохоронних органів інших країн дозволяє визначити найбільш ефективні та практичні форми взаємодії в сучасних умовах:

– взаємні консультації з метою вироблення в кожній із країн, що здійснюють співробітництво, національної, інтернаціональної стратегії у сфері профілактики правопорушень;

– планування спільних програм боротьби з найбільш небезпечними видами злочинів, що носять міжнародний характер;

– розробка поточних і довгострокових програм співробітництва в галузі попередження злочинів;

– обмін досвідом щодо організації та проведення профілактичних заходів.

Обміну досвідом повинні сприяти певні заходи, такі як:

– розширення міжнародної спеціалізації та кооперування при розробці заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням;

– розвиток безпосередніх зв'язків між правоохоронними органами, науковими організаціями;

– розвиток існуючих та створення нових міжнародних, правових, економічних та інших організацій, які вирішують проблеми щодо загального та спеціального попередження злочинів;

– обмін фахівцями;

– спільна підготовка навчально-методичних матеріалів;

– спільна підготовка проектів законодавчих актів;

– взаємодопомога у підготовці кадрів;

– координація поточних та перспективних планів боротьби з правопорушеннями;

– спільне проведення наукових досліджень та впровадження їх у практику [14, с. 133-134].

4. Вдосконалення правової бази.

Роль даного напрямку у поліпшенні діяльності правоохоронних органів підвищується у зв'язку з тим, що норми права необхідно розглядати в інституціональному аспекті, оскільки вони покликані інституційно супроводжувати трансформацію правоохоронних органів України [1, с. 174]. Вдосконалення правової бази включає в себе цілий комплекс заходів.

1) Створення системи відстеження та оперативного усунення прогалин у нормативно-правових актах, що встановлюють юридичну відповідальність за економічні злочини. На сьогодні часовий проміжок між появою пробілу в нормативно-правовому регулюванні та його усуненням становить від декількох місяців до декількох років. Як правило, правоохоронні органи стикаються лише з деякими проявами недоліків у законодавстві, що не дозволяє їх оперативно виявити й усунути. Крім того, законодавство є складною системою, на яку з метою усунення прогалин необхідний зважений і акуратний вплив. Організацію робіт з виявлення та усунення прогалин у законодавстві доцільно покласти на правові підрозділи правоохоронних органів.

2) Вдосконалення норм законодавства, що закріплюють правовий статус правоохоронних органів. Державна стратегія по боротьбі з економічними злочинами повинна втілитися не лише в політико-правових програмних документах, але й позначитися на змісті нормативно-правових актів, що регламентують основи правового статусу правоохоронних органів. У зв'язку з цим вбачається доцільним закріпити цілі, завдання та функції кожного правоохоронного органу, а також створити нормативно-правову базу ресурсного забезпечення їх діяльності.

3) Розробка нормативно-правової бази з питань взаємодії правоохоронних та контролюючих органів, а також міжнародного інформаційного обміну в галузі протидії економічним злочинам. Даний напрямок розвитку законодавства повинен спиратися на єдність цілей, поставлених перед правоохоронними та контролюючими органами, специфіку виконуваних завдань та функцій щодо досягнення поставлених цілей [2, с. 310-312].

4) Внесення змін до законодавства в аспекті криміналізації економічних злочинів, які були декриміналізовані, та посилення

юридичної відповідальності за них в цілому. Ми вважаємо, що за економічні злочини центральною санкцією повинно бути позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна. Лише жорсткі майнові санкції у вигляді конфіскації майна будуть сприяти зниженню вигідності скоєного злочину. Крім того, конфісковане майно сприятиме нівелюванню заподіяної економіці країни шкоди.

Потрібно доопрацювати Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [15], привести його у відповідність з вимогами Конституції України та іншого законодавства України. Незважаючи на свою актуальність і необхідність, Закон України «Про запобігання корупції» містить суттєві проблемні питання. Наприклад, такими питаннями все ще залишаються: передача в оренду нерухомого майна і, перш за все, земельних ділянок особами, на яких розповсюджуються вимоги Закону; володіння особами, на яких розповсюджуються вимоги Закону, корпоративними правами та ін. Закон є колізійним та містить безліч суперечливих норм. У якості прикладу можна навести наступне: одна норма Закону України «Про запобігання корупції» хоч і з певними обмеженнями, але дозволяє володіти корпоративними правами, а друга – зобов'язує передати їх іншій особі при призначенні (обранні) на посаду (ч. 1 ст. 36). Проте ст. 36 Закону України «Про запобігання корупції» не містить жодних вказівок на дії та строки вчинення таких дій зазначеними особами у разі набуття ними корпоративних прав, коли вони вже перебувають на посаді (як приклад, отримання корпоративних прав в порядку або інші не заборонені законом способи придбання таких прав), що створює умови для різного правозастосування даної норми. Тим більше, що таке неконкретне визначення зобов'язання у ст. 36 суперечить змісту корупції, потенційних конфліктів інтересів, реальному конфлікту інтересів, які містить ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції». Згідно п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» особам, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону, забороняється входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді

(спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України. Але відповідні положення містилися раніше у п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI [16] і були визнані Конституційними Судом України такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) [17]. Отже, у світі зазначеного, Закон України «Про запобігання корупції» потребує суттєвого доопрацювання. Ми вважаємо, що наявність у такому важливому правовому акті колізійних норм, норм подвійного тлумачення дескредитує саму суть боротьби з корупцією, а через неї – і боротьбу з економічними злочинами в цілому.

5. Вдосконалення ресурсного забезпечення правоохоронних органів.

До ресурсного забезпечення правоохоронних органів входять кадрове, матеріально-технічне, організаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення боротьби з економічною злочинністю. Вдосконалення кадрового забезпечення боротьби з економічною злочинністю має бути спрямоване на залучення до правоохоронних органів висококласних фахівців у різних галузях економіки, правове забезпечення фінансової діяльності [1, с. 174-175]. При цьому досить важливою є проблема інтелектуалізації підрозділів по боротьбі з економічною злочинністю, розвитку системи безперервної освіти, дистанційної освіти співробітників правоохоронних органів. Спеціаліст по боротьбі з економічною злочинністю повинен володіти не тільки знаннями з оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної діяльності, а й глибокими знаннями бухгалтерського обліку, податкового законодавства, особливостей ведення різних видів економічної діяльності. Зазначені зміни можливі як у рамках діючих відомчих освітніх установ (шляхом відкриття відповідних факультетів та введення нових спеціальностей), так і за допомогою відкриття нових навчальних закладів. Найважливішим напрямком удосконалення кадрового забезпечення боротьби з економічною злочинністю є підвищення кваліфікації співробітників підрозділів по боротьбі з економічними злочинами [9, с. 141-142]. Дані напрямки дозволять створити капітальні вкладення в «людський фактор» правоохоронних структур. У першу чергу, це стосується рівня підготовки правоохоронців (здебільшого, їх економічної культури). Важливість даної тези обумовлюється тим, що економічні злочини скоюються з метою реалізації корисливих

економічних інтересів. Попередження й розкриття цих злочинів вимагає компетентної економічної експертизи, яку можуть здійснити лише висококваліфіковані кадри. Аналіз непрямих економічних показників може дати правоохоронцю не менше інформації (а часто – навіть і більше), ніж оперативно-розшукові дії.

Слід констатувати факт відсталості (за своїми матеріально-технічними можливостями) більшості правоохоронних органів України (особливо їх регіональних підрозділів) щодо використання економічного аналізу з метою контролю законності поведінки різних комерційних структур та об'єднань. У зв'язку з цим актуальним стає налагодження різних форм взаємодії правоохоронних органів з аудиторськими та бухгалтерськими фірмами. В цілому, до основних напрямів вдосконалення матеріально-технічних можливостей правоохоронних органів ми віднесли:

- забезпечення правоохоронців новітніми спецзасобами (засобами зв'язку, засобами отримання, фіксування, обробки та аналізу інформації);
- забезпечення правоохоронних органів новітньою комп'ютерною технікою та прикладними програмами, які б дозволили автоматизувати значну кількість процедур, пов'язаних з реалізацією покладених на правоохоронні органи завдань;
- створення фонду соціального розвитку правоохоронних органів за рахунок частини коштів, отриманих від відшкодування шкоди, заподіяної економічними злочинами. При цьому основними напрямками витрачання коштів фонду повинні бути: виплата винагород громадянам, які сприяють правоохоронним органам, матеріальне заохочення співробітників правоохоронних органів та поліпшення соціально-побутових умов їх життя [9, с. 142].

6. Боротьба з корупцією у правоохоронних органах.

На сьогоднішній день корупція проникла в усі сфери суспільства та державні структури і, не дивлячись на численні зусилля, які докладаються останнім часом у нашій країні для боротьби з корупцією, покращити ситуацію поки що не вдається. Про це свідчать дослідження і статистичні дані міжнародних організацій, які займаються боротьбою та обчисленням рівня корупції в різних країнах [1, с. 175]. Наприклад, Україна отримала 33 бали зі 100 можливих у дослідженні Transparency International «Індекс сприйняття корупції» (CPI) за 2020 рік і посіла 117 місце (зі 180 країн) [18]. Це на 3 бали більше та на 9 позицій вище, ніж

минулого року (30 балів, 126 місце зі 180 країн). Повільний ріст даного індексу в Україні пояснюється, на наш погляд, тим, що боротьба з корупцією все ще продовжує носити декларативний та умовний характер, а створені антикорупційні органи більше зайняті боротьбою за «сфери впливу», ніж із корупцією. Починаючи з 2015 року в Україні було створено шість антикорупційних органів, при цьому кількість бюджетних коштів, що витрачаються на їх утримання, в рази перевищує ті суми, які надходять до бюджету в результаті їх антикорупційної боротьби.

Вважаємо, що боротьба з корупцією повинна вийти на інший, більш якісний рівень, стати комплексною і охоплювати всю структуру державної влади по горизонталі й вертикалі. Для цього потрібно затвердити стратегію протидії корупції. Лише так можна буде знизити, а в перспективі – й викоринити корупцію в правоохоронних органах України. Підкреслимо, що на сьогоднішній день в Україні немає затвердженої антикорупційної стратегії. Закон України Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки від 14.10.2014 р. № 1699-VII [19] встановлював Антикорупційну стратегію на період до 2017 року включно. Зважаючи на важливість стратегії боротьби з корупційними проявами в державі, Національним агентством з питань запобігання корупції з метою визначення комплексу заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в Україні та подальшого просування антикорупційних ініціатив були розроблені Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020-2024 роки та подано до Верховної Ради України Проект Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки» [20]. На сьогоднішній день законопроект знаходиться на розгляді у Верховній Раді України.

Навіть незважаючи на відсутність Антикорупційної стратегії, правоохоронні органи мають достатньо інструментів для боротьби з корупцією у своїх рядах. До них відносяться: ретельний відбір кандидатів, організація внутрішньої безпеки, проведення перевірок і т.д. З одного боку, зазначені заходи дозволяють виявити окремі факти корупції, а з іншого – корупційні злочини (тим більше вчинені співробітниками правоохоронних органів) залишаються одними з найбільш латентних у нашій країні, і їх виявлення є украй складною

справою. В цілому, всі заходи, які можуть бути застосовані з метою посилення боротьби з корупцією у правоохоронних органах, можна поділити на кілька блоків:

- 1) блок заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності службовців правоохоронних органів;
- 2) блок заходів, спрямованих на адміністративно-правове забезпечення протидії корупції;
- 3) блок заходів, спрямованих на вдосконалення заходів соціально-економічного забезпечення і підтримки службовців правоохоронної служби;
- 4) блок заходів, спрямованих на удосконалення організаційно-кадрового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах;
- 5) блок заходів, спрямованих на морально-етичне забезпечення протидії корупції;
- 6) блок заходів щодо забезпечення громадського контролю щодо протидії корупції в правоохоронних органах;
- 7) блок спеціальних заходів протидії корупції [21, с. 147-163].

Дані блоки доцільно включити до стратегії протидії корупції на найближчі роки.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Таким чином, основні напрями підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності повинні знаходитися в руслі вирішення наступних проблем: створення єдиної державної політики, спрямованої на боротьбу з економічною злочинністю; розробка дієвої системи заходів протидії тіньовій економіці; посилення взаємодії між правоохоронними органами; вдосконалення правової бази; вдосконалення ресурсного забезпечення правоохоронних органів; боротьба з корупцією в правоохоронних органах. В результаті реалізації на практиці запропонованих заходів передбачається стабілізація, а в подальшому – й суттєве зменшення рівня економічної злочинності, зниження загального рівня криміналізації економіки, оздоровлення суспільної обстановки в країні. Це опосередковано сприятиме: зменшенню рівня соціально-економічної напруженості; підвищенню рівня спокою населення, довіри до державних та суспільних інститутів тощо.

Подальший шлях наукових пошуків вбачаємо в проведенні окремих досліджень по кожному виділеному нами напряму підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо протидії економічній злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Пилипченко, О. О. (2021). *Протидія мінізації економіки України* (дис. ... кандидата екон. наук). Київ, Україна.
- [2] Купрещенко, Н. П. (2008). *Противодействие теневой экономике в системе обеспечения экономической безопасности России (теоретико-методологический подход)* (дис. ... доктора екон. наук). Москва, Российская Федерация.
- [3] *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності* (Закон України). № 4025-VI. (2011). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4025-17>
- [4] Габрелян, А. Ю. (2016). Проституція в сучасних українських реаліях. Новий погляд на проблему. *Економіка. Фінанси. Право*, (12). 28-32.
- [5] Габрелян, А. Ю. (2018). Доцільність легалізації проституції в Україні: аргументи «за». *Сучасні питання економіки і права*, 2(8), 135-143.
- [6] Габрелян, А. Ю. (2020). Недоліки законопроекту № 3139 «Про регулювання проституції та діяльності секс-закладів». *Верховенство Права*, (1). 36-43.
- [7] Габрелян, А. Ю. (2020). Об'єкт правопорушення передбаченого ст. 181-1 КУпАП «Заняття проституцією». *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*, 3(13). 27-33.
- [8] Габрелян, А. Ю. (2020). Аналіз сучасного стану ринку інтимних послуг в світі та в Україні. *Траектория науки*, 6(10). 2001-2013.
- [9] Манаенков, А. М. (1995). *Институциональные основы обеспечения экономической безопасности и противодействия теневой экономике* (дис. ... кандидата екон. наук). Москва, Российская Федерация.
- [10] *Положення про Державну службу фінансового моніторингу*. № 537. (2015). Вилучено з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF/paran2#n2>
- [11] *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення* (Закон України). № 361-IX. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>
- [12] *Про Бюро економічної безпеки України* (Закон України). № 1150-IX. (2021). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1150-20>
- [13] *Про прокуратуру* (Закон України). № 1697-VII. (2014). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18>
- [14] Нагорнова, Е. Г. (2003). *Управленческий механизм вытеснения теневой экономики для обеспечения экономической Безопасности Российской Федерации* (дис. ... кандидата екон. наук). Санкт-Петербург, Российская Федерация.
- [15] *Про запобігання корупції* (Закон України). № 1700-VII. (2014). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
- [16] *Про засади запобігання і протидії корупції* (Закон України). № 3206-VI. (2011). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3206-17>
- [17] *У справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»* (Рішення Конституційного Суду України). № 6-рп/2012. (2012). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12#Text>
- [18] *Україна в Індексі сприйняття корупції-2020*. (2021). Вилучено з <http://cpi.ti>

ukraine.org/#/

- [19] *Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки (Закон України). № 1699-VII. (2014). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>*
- [20] *Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки (Проект Закону України). № 4135. (2020). Вилучено з http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007*
- [21] Івасенко, С. М. (2015). *Запобігання та протидія корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект* (дис. ... кандидата наук з держ. упр.). Київ, Україна.
- [22] Габрелян, А. Ю. (2013). Поняття та сутність дефініції податкове консультування. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*, (59), 270-276.
- [23] Габрелян, А. Ю. (2007). Протиправна поведінка неповнолітніх: проблеми та шляхи їх вирішення. *Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологи*, 129-133.
- [24] Мороз, С. С., Габрелян, А. Ю. (2016). Актуальные проблемы формирования института частных исполнителей в Украине. *Траектория науки*, 7(12). 11-19.